

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับผลตอบแทนการลงทุนเพื่อการศึกษาของมหาบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยได้เสนอเนื้อเรื่องซึ่งได้ศึกษาจากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอเป็นตอนคือ

ตอนที่ 1 บัณฑิตศึกษา ปรัชญา และเป้าหมายของบัณฑิตศึกษา

ตอนที่ 2 คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์

ตอนที่ 3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับผลตอบแทนการลงทุนทางการศึกษาที่ไม่เป็นตัว

เงิน

ตอนที่ 4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับผลตอบแทนการลงทุนทางการศึกษาที่เป็นตัวเงิน

ตอนที่ 1 บัณฑิตศึกษา ปรัชญา และเป้าหมายของบัณฑิตศึกษา

บัณฑิตศึกษา เป็นการศึกษา ในระดับอุดมศึกษาที่สูงกว่าระดับปริญญาตรี ซึ่งถ้าพิจารณาในด้านรูปคำแล้ว คำว่า "บัณฑิตศึกษา" มาจาก "Graduate Study" ซึ่งแปลว่า "การศึกษาที่เกิดขึ้นหลังจากคนเรียนเป็นบัณฑิตแล้ว" (วิจิตร ศรีสะอ้าน 2523 : 77) บัณฑิตศึกษากำหนดขึ้นด้วยความกระหาย ใคร่รู้ ใคร่เรียนของมนุษย์ ที่จะขยายพรมแดนแห่งความรู้ ให้กว้างขวางและลึกซึ้งไป เพื่อต้องการผลแห่งการเพิ่มพูนความรู้ ไปสู่การปรับปรุง คุณภาพของมนุษย์และสังคมให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ 2523 : 88) หรือจะกล่าวได้อีกนัยหนึ่งคือเป็นการให้การศึกษาแก่คน หรือผลิตคนให้กับสังคมนั่นเอง

สำหรับปรัชญาและจุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น บรรพต วีระสัย (ม.ป.ป. : 138) ได้กล่าวว่าปรัชญาระดับอุดมศึกษาเป็นแนวทางกว้าง ๆ 2 แนวทาง คือ

- แนวทางที่หนึ่ง จุดมุ่งหมายคือ ความเป็นเลิศทางปัญญา หรือคุณภาพชีวิต โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย

- แนวทางที่สอง คือ การเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา จะต้องคำนึงถึงคุณค่าในทางปฏิบัติ คือเพื่อประโยชน์ในทางรูปธรรมในด้านตัวบุคคล เช่นการมีงานทำและในด้านสังคม เพื่อการพัฒนา

นอกจากนี้ วิจิตร ศรีสะอาด (2518 : 10-12) กล่าวว่า ปรัชญาชั้นอุดมศึกษาหรือจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัย จะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยและสภาพของสังคมมหาวิทยาลัย ควรจะวางจุดมุ่งหมายเพื่อผสมผสานกับการศึกษา เพื่อเสริมสร้าง บุคลิกภาพ ความสามารถทางปัญญาของบุคคลควบคู่ไปกับการศึกษา เพื่อให้ นักศึกษามีความสามารถไปประกอบอาชีพและทำงานในอาชีพนั้น ๆ ด้วย สำหรับนิทานหรือจุดมุ่งหมายของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ "จะต้องเป็นสถาบันบุกเบิกทำนุบำรุงและถ่ายทอดความรู้ (เสริมสร้างคุณธรรมให้บัณฑิตเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยสติปัญญาเชี่ยวชาญในวิทยาการของตน เป็นผู้ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รอบคอบ รับผิดชอบ เห็นการณ์ไกลมีศีลธรรม รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้" (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2518 : 194-195)

ทางด้านคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (2518 : 158) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษาให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นดังนี้

1. การพัฒนาความงอกงามทางสติปัญญา ความเจริญทางด้านความคิด นำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการและความเจริญของมนุษยชาติ
2. สร้างสรรค์กำลังคนในระดับวิชาชีพชั้นสูง เพื่อพัฒนาสังคม
3. เป็นแหล่งวิทยาการที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนและชนบท
4. ทำนุบำรุงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
5. พัฒนาให้ เป็นผู้ที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม และจริยธรรม ให้สามารถดำเนินชีวิตอันมีคุณค่าแก่บุคคลและสังคม

สำหรับเป้าหมายในระดับบัณฑิตศึกษา ประชุมสุข อาชวอำรุง (2523 : 49-59) ไว้ว่า เป็นการศึกษาในบัณฑิตศึกษา ต้องการนักวิชาการที่เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ เพื่อที่จะเป็นผู้นำทางวิชาการในสาขานั้น ๆ ซึ่งแตกต่างกับการศึกษาในระดับปริญญาตรีซึ่งต้องการ "สกอรัล่าที่เป็นปุถุชนธรรมดา" แต่ในระดับบัณฑิตศึกษาต้องการ "สกอรัล่าที่เป็นผู้นำที่ดี" นั่นก็คือสำหรับระดับปริญญาตรีที่เกี่ยวกับความสมดุลย์ (balance) ระหว่างความเป็นนักวิชาการกับความเป็นคน" ส่วนในระดับบัณฑิตศึกษาก็คือ "ความสมดุลย์ระหว่างความเป็นนักวิชาการและความเป็นผู้นำ" และในด้านหลักสูตรและการสอน รวมทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งหมดน่าจะ เป็นสาเหตุของสังคมส่วนใหญ่ นิสิตบัณฑิตศึกษาเป็นปัญญาชนของประเทศที่ได้รับการศึกษาสูงจึงควรจะต้องให้บริการด้วย การไปเป็นผู้

นำของสังคม ช่วยให้สังคมได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเก่า การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงย่อมจะต้องมีอยู่ตลอดเวลา

สุมน อมรวิวัฒน์ (2523 : 65) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาว่า "เป็นการศึกษาที่ตั้งเดี่ยวลึกซึ้ง เป็นความชำนาญพิเศษเป็นขบวนการของการถ่ายพลังความคิดสืบเสาะหาวิชาการที่บริสุทธิ์และปลูกคนเข้าสู่ภาวะเป็นเลิศในวิถีทางแห่งปัญญา ผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับนี้จะออกไปเป็นผู้เปลี่ยนแปลงสังคม เป็นนักวิชาการที่จัดจ้าน เป็นนักแสวงหาข้อมูล เป็นนักคิดและนักทำ และเป็นผู้ที่รู้แจ้งเห็นจริงในข้อมูลต่าง ๆ"

ในรายงานของประเทศต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดบัณฑิตศึกษาทุกประเทศในเครืออาเซีย (ASAHL) เห็นร่วมกันว่าการบัณฑิตศึกษาควรจะมุ่งไปสู่จุดต่าง ๆ ดังนี้

1. ประเด็นแรกเนื่องจากแต่ละประเทศกำลังเร่งพัฒนาตนเองในทุกด้าน ฉะนั้นจึงต้องการกำลังบุคคลในระดับสูง เพื่อไปพัฒนาประเทศในทุกด้านและทุกหน่วยงานไม่ว่าเป็นของรัฐหรือของเอกชน การจัดบัณฑิตศึกษาจึงควรมุ่งไปสู่จุดนี้ คือพยายามผลิตคนในระดับสูงเพื่อเป็นกำลังแก่ชาติในด้านต่าง ๆ
2. ประเด็นที่สอง การบัณฑิตศึกษาควรเป็นแหล่งของการวิจัย ซึ่งจะนำไปพัฒนาประเทศได้ในทุกสาขาวิชาที่ประเทศนั้นจะมีกำลังผลิตคน เพราะฉะนั้นการบัณฑิตศึกษากับการวิจัยจึงต้องไปด้วยกัน
3. ประเด็นที่สาม การบัณฑิตศึกษาควรเป็นเรื่องของการสืบเสาะแสวงหาความรู้ใหม่ทางปัญญา ไม่ใช่เพื่อสนองความต้องการของสังคมในขณะนั้นเท่านั้น

สรุปได้ว่า บัณฑิตศึกษา เป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษาหลังจากชั้นปริญญาตรีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญตั้งลึกเฉพาะสาขาวิชา การค้นคว้าวิจัยเพื่อที่จะเป็นผู้นำทางวิชาการ และช่วยให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ตอนที่ 2 คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์

ลิปปนนท์ เกตุทัต (2524 : 3) กล่าวว่า บัณฑิตเป็นผู้มีวิชาชีพระดับสูงพอที่จะประกอบอาชีพ มีปัญญารอบรู้ในวิทยาการพอที่จะรู้คุณค่าสมบัติ และวัฒนธรรม ที่ได้ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ และเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อที่จะนำไปรู้จักคิดตลอดจนแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ และเป็นผู้นำ

ในสังคม นอกจากนี้ มหาลัยคิดควรจะมีความรัก และต้องการแสวงหาความรู้ อยู่ตลอดเวลา มีความ
 คงแก่เรียน ความเป็นปราชญ์ การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) และมีจินตนาการ
 (Imagination)

จากการประชุมอภิปรายเรื่อง สภาพสังคมไทยในอนาคตกับคุณลักษณะของบัณฑิต ณ
 สถาบันเอไอที เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2525 (2525 : 10) พอจะสรุปได้ว่า

1. บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ควรจะรู้วิชาชีพระดับปริญญาอย่างถึงแก่นแท้ของวิชาการ
 และสามารถนำความรู้ที่ได้มาปรับปรุง ใช้ให้เกิดประโยชน์ในสภาพของสังคม
2. ควรจะเป็นผู้ที่รักที่จะแสวงหาความรู้ต่อไป
3. รู้ และเข้าใจ รับผิดชอบต่อปัญหาสังคม และรู้ว่าจะต้องมีส่วนที่จะแก้ไขช่วยเหลือ
 สังคม
4. เป็นผู้ที่พยายามลดความเห็นแก่ตัว มีคุณธรรม จริยธรรม โดยเฉพาะสิ่งที่สำคัญ
 คือ จะต้องมีการยวบารวมในวิชาชีพของตน
5. มีความคิดเห็นเป็นตัวของตัวเอง สามารถพิจารณาได้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดและกล้า
 ที่จะคัดค้านในสิ่งที่ตนพิจารณาแล้วว่า ไม่ถูก
6. ควรเป็นผู้รู้คุณค่าทางวัฒนธรรมของตนเอง รู้จักตนเอง รู้เรื่องของไทยอย่างดี
 ไม่ยอมเป็นทาสทางปัญญาของวัฒนธรรมตะวันตก
7. เป็นผู้ที่พยายามละบายมุข และหลีกเลี่ยงความชั่วทั้งหลาย

และจากการสัมภาษณ์เรื่องบทบาทและคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ซึ่งจัดขึ้นที่จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย สรุปจากความคิดเห็นของผู้อภิปราย (นายกฤษณะ ศิวะกฤษณ์กุล, นายวิกรม
 เมลาพันธ์, นายสุรศักดิ์ นานานุกุล, โนนัดดา โสมวงศ์ 2525 : 15-16, 31-32 : 35)
 ได้ว่า คุณลักษณะของบัณฑิตที่ใช้ต้องการนั้นมีลักษณะดังนี้ คือ

1. มีความเป็นผู้นำ
2. รู้จักวินิจฉัยปัญหาและรู้จักตัดสินใจที่ดี
3. มีความคิดริเริ่ม และความคิดที่ดัดแปลง
4. มีความรับผิดชอบต่องาน
5. มีความรับผิดชอบต่อวิชาชีพและต่อสังคม
6. คิดชอบทำชอบ
7. คิดเป็นทำเป็น

8. เป็นคนเรียนรู้เร็ว ใฝ่รู้รอบรู้
9. เป็นบุคคลที่ปรับตนเองได้ในการทำงาน
10. มีความเชื่อมั่นในตนเอง

นอกจากนี้พระราชวรมุณีได้กล่าวถึงลักษณะของบัณฑิต ในคราวที่ปาฐกถาในงานวันครบรอบปีที่ 10 ของครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2525 (อ้างถึงใน วีระศักดิ์ บรรณารธรรม) ว่าลักษณะของบัณฑิตที่ตี้นั้นหมายถึง คนที่รู้จักช่วยแก้ปัญหาของสังคม พัฒนาสังคม พร้อมทั้งพัฒนาตนเองด้วย ซึ่งตนที่จะเช่นนี้ได้จะต้องมีองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ

1. ต้องมีภาวะดีกาย หมายถึงมีกายที่เจริญแล้ว
2. ต้องมีภาวะดีศีล หมายถึงศีลที่เจริญแล้วคือ มีความประพฤติที่ตรง ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน
3. ต้องมีภาวะดีจิต หมายถึงมีจิตที่เจริญแล้วคือ พัฒนาจิตใจให้มีสุขภาพจิตดี คือใจปลอดโปร่งแจ่มใส มีจิตที่มีคุณภาพดีคือมีคุณธรรม มีหิริ โอตตปปะ มีจิตที่มีสมรรถภาพที่เหมาะสมกับการใช้งาน มีสติสัมปชัญญะ
4. ต้องมีภาวะสติปัญญา คือมีปัญหาที่พัฒนาแล้ว มองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นไม่บิดเบือน คิดถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ไม่ถูกกิเลสตัณหาเข้าครอบงำ

จากคุณลักษณะของบัณฑิตไทยดังที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้ว่า บัณฑิตไทยควรมีความรู้ความสามารถ ในวิชาชีพอ่างแท้จริง และมีความใฝ่รู้ทางด้านวิชาการ มีความคิดเป็นของตนเอง สามารถพิจารณาและตัดสินใจสิ่งที่ถูกหรือผิด มีความรับผิดชอบต่อสังคม และจะต้องมีส่วนที่จะเข้าไปช่วยเหลือสังคม ตลอดจนสามารถเป็นผู้นำทางวิชาการในสังคมได้ นอกจากนี้จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพของตน มีความประพฤติดี มีปัญหาที่พัฒนาแล้ว มองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริง ไม่บิดเบือน และไม่มียอคติ

คุณลักษณะของบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ที่กล่าวมานั้น พอจะเป็นแนวทางสำหรับลักษณะของมหาบัณฑิตที่ควรจะเป็น นอกจากนี้ลักษณะที่พึงประสงค์ของมหาบัณฑิตซึ่งต้องมีมากกว่าลักษณะของบัณฑิต คือ มหาบัณฑิตจะต้องมีความจัดจ้าน (aggressive) ในวิชาการ เป็นผู้นำที่ดีในด้านทางวิชาการ (ประชุมสุข อาชวอำรุง 2523 : 45-65) และเป็นนักวิชาการที่จะมีระดับขีดความสามารถทางวิชาการสูงที่จะเป็นผู้นำทางวิชาการสาขาของตน (วิจิตร ศรีสะอ้าน 2523 : 83)

ตอนที่ 3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับผลตอบแทนทางการศึกษาที่ไม่เป็นตัวเงิน

เนื่องจากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวกับผลตอบแทนทางการศึกษาในส่วนที่ไม่เป็นตัวเงิน ยังไม่พบว่ามีผู้ใดทำการวิจัยมาก่อน ผู้วิจัยจึงศึกษารายงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับผลตอบแทนที่ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งได้แก่ ปรึชญาทางการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต ตามที่ได้ศึกษาแล้วในตอนที่ 1 และตอนที่ 2 เพื่อที่จะศึกษาว่า การจัดการศึกษาระดับนี้จัดขึ้นมาเพื่ออะไร ผู้ที่สำเร็จการศึกษาควรจะเป็นเช่นไร ต่อจากนั้น ในตอนนี้จะศึกษาเกี่ยวกับความต้องการและความคาดหวังของผู้ที่มาศึกษา สาเหตุหรือแรงจูงใจต่อการเข้าศึกษา และความต้องการของผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้าหน่วยงาน เพื่อที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ว่า มหาบัณฑิตเมื่อสำเร็จการศึกษา และเข้าสู่ตลาดแรงงานแล้วจะได้รับผลตอบแทนตามที่ผู้จัดการศึกษา หรือตนเองต้องการ แล้วคุ้มค่าหรือไม่เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายและโอกาสต่าง ๆ ที่มหาบัณฑิตเสียไป เพื่อเข้ารับการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ดังนั้นรายงานวิจัยหรือเอกสารที่เกี่ยวข้องในตอนนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ รายงานวิจัยที่เกี่ยวกับการติดตามผลผู้สำเร็จระดับบัณฑิตศึกษา เนื่องจากความหมายหรือความสำคัญของการติดตามผู้สำเร็จการศึกษา คือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความสำเร็จ ความล้มเหลว ทักษะคติ ข้อคิดเห็น ความต้องการ และปัญหาของผู้สำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษา หรือการประกอบอาชีพ (ปราณี เถกิงพล 2515 : 317-319)

ไพฑูรย์ ลินลาวัฒน์ (2522 : 151-170) ได้ศึกษาความต้องการและความคาดหวังของนิสิตบัณฑิตศึกษาที่เข้าใหม่ในปีการศึกษา 2521 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยออกแบบสอบถามนิสิตบัณฑิตศึกษาที่เข้าใหม่ในวันปฐมนิเทศ พบว่า ความคาดหวังในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ คือ ผู้เรียนต้องการความรู้ และประสบการณ์ ที่นำไปปฏิบัติได้ รวมทั้งความรู้ทางทฤษฎีและปฏิบัติที่ทันสมัย และความคาดหวังต่อมาก็คือ ต้องการที่จะสำเร็จการศึกษาภายในกำหนดเวลา และความคาดหวังในชีวิตหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว เมื่อเรียงตามความถี่มากที่สุด เป็นดังนี้ ปรับปรุงการทำงาน ทำประโยชน์ให้แก่สังคม และวงการศึกษา ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่น ทำงานตรงกับสาขาที่เรียน ต้องการศึกษาต่อ มีความก้าวหน้าในการทำงาน ประยุกต์ความรู้เข้ากับหน่วยงาน ทำงานด้านการวิจัย เป็นผู้บริหารหน่วยงานทางการศึกษา สอนในมหาวิทยาลัย นำความรู้ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ปรับปรุงและส่งเสริมในวิชาที่ศึกษาให้ก้าวหน้า มั่นใจในการทำงาน เป็นผู้นำทางการศึกษา ผลิตผลงานให้มาก และมีวิถุญานของนักวิชาการที่พร้อมด้วยคุณธรรม จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่นิสิตมีความคาดหวังว่าเมื่อสำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิต

ศึกษาจากคณะครุศาสตร์แล้ว จะกลับไปปรับปรุงด้านการทำงาน ทั้งตำแหน่งหน้าที่การงาน และความมั่นใจในการทำงานของตน

อัครชิต ทีฆะทิพย์สกุล (2529) ได้วิเคราะห์ข้อมูลเหตุจูงใจของนิสิตบัณฑิตศึกษาต่อการเข้าศึกษาในระดับปริญญาโทบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า แรงจูงใจของนิสิตบัณฑิตศึกษาต่อการศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิตอยู่ในระดับมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ความต้องการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต ต้องการความรู้ใหม่ ๆ มาใช้ในงานที่จะปฏิบัติต่อไป และต้องการความรู้วิชาการใหม่ ๆ ที่ทันสมัย และตัวประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับแรงจูงใจของนิสิตบัณฑิตศึกษาต่อการเข้าศึกษาในระดับปริญญาโทบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มี 8 ตัวประกอบคือ คุณภาพของอาจารย์และการจัดการศึกษา ความต้องการปริญญาโทบัณฑิตสาขาที่เรียนตรงกับความต้องการของสังคม ความรู้ สาขาวิชาที่สามารถเรียนสำเร็จได้ สาขาวิชาที่มีความสามารถนำไปใช้ สาขาวิชาที่ตรงกับความถนัดของนิสิต และเกียรติภูมิของมหาวิทยาลัย และมีตัวแปรแสดงถึงแรงจูงใจในการศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต ได้แก่ ตัวแปรที่บรรยายตัวประกอบที่ 2 และ 5 คือ ความต้องการปริญญาโทบัณฑิตและสาขาวิชาที่นิสิตมีความสามารถเรียนสำเร็จได้ คือ การได้เป็นนิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต แสดงถึงความมีเกียรติของตนเอง ต้องการรับปริญญาโทบัณฑิตทัดเทียมกับเพื่อนฝูง ต้องการคุณวุฒิ หรือความรู้ เพื่อช่วยให้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ระดับสูง ซึ่งแสดงถึงความต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ หรือต้องการลบปมด้อยของตนเองว่าตนเองไม่มีค่าหรือหาหนทางเพื่อที่จะให้ตนเองมีความรู้ลึกกว่าตนเองมีค่า มีความสามารถ ซึ่งทำให้เกิดความนับถือตนเอง

ส่วนการติดตามผลมหานัฒิตทางสังคมศาสตร์ ได้มีการติดตามผลงานจากสาขาต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ทิพวรรณ ยิ้มสวัสดิ์ (2522) ได้ติดตามผลครุศาสตร์มหานัฒิตทางจิตวิทยา โดยติดตามผลด้านการประเมินผลงาน หรือความสามารถของมหานัฒิตโดยตัวมหานัฒิตเอง และผู้บังคับบัญชา และความคิดเห็นในการปรับปรุงหลักสูตร พบว่า มหานัฒิตประเมินตนเองว่า มีความเชื่อมั่นและความรู้เฉพาะในสาขาที่เรียน มีความขยันตั้งใจ และความรับผิดชอบในหน้าที่การงานประจำและที่รับมอบหมายเฉพาะกิจอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง ส่วนผู้บังคับบัญชา ประเมินว่ามหานัฒิตมีความขยันตั้งใจ และความรับผิดชอบในหน้าที่การงานประจำและที่รับมอบหมายเฉพาะกิจ และการรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลอื่น อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง นั้นแสดงว่ามหานัฒิตทางจิตวิทยา

เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับมหาบัณฑิตทางจิตวิทยาแล้ว มีความมั่นใจในตนเอง ในการที่จะแสดงความรู้และความคิดเห็นในด้านที่ตนมีความชำนาญ

กานดา ลือสุทธิวิบูลย์ (2523) ได้ติดตามผลมหาบัณฑิตของภาควิชาวิจัยการศึกษา โดยแบ่งติดตามผลทางด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ ได้แก่ ความรู้ความสามารถในสาขาที่ได้เรียนมาโดยตรง ความรู้ความสามารถพิเศษ ได้แก่ ความรู้ความสามารถที่มีผลเนื่องจากสิ่งที่เรียนมาไม่ใช่ที่เรียนโดยตรง ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ บุคลิกภาพนักวิจัย ทักษะติดต่อวิชาชีพ และความมีมนุษยสัมพันธ์ พบว่า มหาบัณฑิตส่วนมากจะประเมินความรู้ความสามารถของตนเองที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาเฉพาะที่ตนศึกษาค่อนข้างสูง ส่วนความรู้ความสามารถที่ไม่ได้ศึกษาโดยตรงหรือเฉพาะสาขาวิชา จะอยู่ในเกณฑ์ปานกลางถึงค่อนข้างสูง

จันทนา แอ้วสุวรรณ (2523) ได้ติดตามผลมหาบัณฑิต สาขาพลศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยได้ติดตามผลจากการที่มหาบัณฑิตได้นำความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาในบัณฑิตวิทยาลัยไปใช้ในการทำงานต่าง ๆ และเป็นด้านการบริหาร ด้านการนิเทศ ด้านการสอน ด้านการวัดผล ด้านสถานที่และอุปกรณ์ ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการหาความรู้เพิ่มเติม ด้านการบริการและด้านมนุษยสัมพันธ์ และได้ติดตามผลถึงความสามารถในการผลิต ค้นคว้า วิจัยเกี่ยวกับงานด้านวิชาการ พบว่า ส่วนใหญ่มหาบัณฑิตมีระดับการใช้ความรู้และประสบการณ์ตามการประเมินของตนเองที่เพิ่มขึ้นอยู่ในเกณฑ์มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถทางด้านการทำงานวิชาการ ความสามารถปรับตัวกับงาน หรือหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบดีขึ้น

จากการติดตามผลมหาบัณฑิตตามที่ได้เสนอมานั้น จะเห็นได้ว่า ส่วนมากมหาบัณฑิตจะประเมินตนเองว่ามีความสามารถทางวิชาการในสาขาที่ตนศึกษาสูงขึ้น สามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษามาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ตลอดจนมีความมั่นใจในการทำงานเพิ่มขึ้น ซึ่งจะมีลักษณะสอดคล้องกับความคาดหวังก่อนศึกษา หรือมุ่งเหตุจูงใจในการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา นั่นคือ เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาแล้ว มหาบัณฑิตส่วนมากมีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนความมั่นใจในตนเองตามที่ตนคาดหวังไว้ก่อนที่จะเข้ามาศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา แต่การติดตามผลเท่าที่ผ่านมา นั้น ยังไม่มีการติดตามถึงสิ่งตอบแทนที่ได้รับมาหลังจากสำเร็จการศึกษาคู่ค้ำกับการลงทุนทั้งทางด้านตัวเงินและค่าเสียโอกาสต่าง ๆ หรือไม่

ตอนที่ 4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับผลตอบแทนทางการลงทุนเพื่อการศึกษาที่เป็นตัวเงิน

จากการที่ได้มีการเห็นความความสำคัญของการสะสมทุนมนุษย์ หรือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ความชำนาญ และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้มีความสามารถในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น จึงได้มีการพิจารณาในทางลงทุนเพื่อการศึกษา ด้วยความเห็นที่ว่าการลงทุนการศึกษาเป็นวิธีการที่สำคัญวิธีการหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การลงทุนเพื่อการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่รัฐบาลลงทุนให้ และส่วนที่บุคคลเข้ารับการศึกษาเป็นผู้ลงทุนเอง ซึ่งในส่วนนี้ ยังเป็นที่ถกเถียงกันของนักเศรษฐศาสตร์ว่าเป็นการลงทุน หรือการบริโภค แต่เมื่อพิจารณาในหลาย ๆ ด้านแล้ว การศึกษาถือว่าเป็นได้ทั้งการบริโภค และการลงทุน ตัวอย่าง เช่น ครอบครัวหนึ่งส่งบุตรเข้าโรงเรียนเพื่อรับการศึกษา รายจ่ายเพื่อศึกษานี้ถือว่าเป็นการบริโภค เนื่องจากครอบครัวนี้จะได้ชื่นชมบุตรของเขา และมีหน้ามีตาทัดเทียมกับเพื่อนบ้านหรือคนอื่น ๆ ในขณะเดียวกัน เมื่อบุตรของครอบครัวนี้จบการศึกษา ประสิทธิภาพการผลิตของครอบครัว หรือรายได้ของครอบครัวจะสูงขึ้น เมื่อพิจารณาในด้านนี้แล้ว การศึกษาถือว่าเป็นการลงทุน (เทียนฉาย กิระนันท์ 2525 : 27-28) และ โค้ยน์ ก็ได้กล่าวไว้ว่า สินค้าและบริการใดจะจัดอยู่ในจำพวกเพื่อการบริโภค ถ้าสินค้าหรือบริการนั้นให้ความพอใจเพียงครั้งเดียว สินค้าและบริการใดจะจัดอยู่ในจำพวกเพื่อการลงทุนถ้าสินค้าหรือบริการนั้นสามารถให้ความพอใจในอนาคตได้ และถ้าสินค้าและบริการใดสามารถให้ความพอใจทั้งในปัจจุบันและในอนาคต สินค้าและบริการนั้น จะจัดให้เป็นทั้งเพื่อการบริโภค และเพื่อการลงทุน ดังนั้น การศึกษาคควรจัดไว้ในประเภทหลัง เพราะการศึกษาในความพอใจแก่ผู้เรียนในขณะที่ทำการศึกษาอยู่และในขณะเดียวกันก็สามารถเพิ่มความพอใจในอนาคตในรูปแบบของประสิทธิภาพ และความสามารถที่เพิ่มขึ้น (คณิต เศรษฐเสถียร 2524 : 101)

การวิเคราะห์ต้นทุน - ผลประโยชน์ (Cost - benefit Analysis) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์การลงทุนเพื่อการศึกษา ซึ่งคล้ายกับการประเมินโครงการที่จะหาผลตอบแทนของโครงการนั้น ๆ คำนวณกับที่ลงทุนไปหรือไม่ ในการวิเคราะห์การลงทุนเพื่อการศึกษา หรือการวิเคราะห์ต้นทุน - ผลประโยชน์ (cost - benefit Analysis) จะต้องมีการวิเคราะห์หาต้นทุนและผลประโยชน์ที่ได้รับ โดยที่ถ้าวิเคราะห์ในด้านเอกชนหรือส่วนบุคคลแล้ว ต้นทุนทางการศึกษา ประกอบด้วยต้นทุน 2 ประเภท คือ ต้นทุนทางตรง ได้แก่ค่าเล่าเรียน และค่าธรรมเนียมทางการศึกษาตลอดจน ค่าหนังสือ ค่าเครื่องเขียน และค่าเดินทาง ต้นทุนประเภทที่

2 ได้แก่ ต้นทุนทางอ้อม หรือค่าเสียโอกาสได้แก่รายได้ที่บุคคลนั้น ๆ ควรจะได้รับ แต่ไม่ได้รับ เนื่องจากต้องสละเวลามาเรียนหนังสือ ซึ่งต้นทุนทางอ้อมเป็นรายการต้นทุนที่สำคัญของบุคคลในการลงทุนเพื่อการศึกษา เพราะโดยทั่ว ๆ ไป แล้วจะมีค่ามากกว่าต้นทุนทางตรงหลายเท่า แต่ถ้าวิเคราะห์ในด้านของสังคมแล้ว จะต้องนำเอาต้นทุนส่วนที่สังคมจ่ายมาคิดแทนค่าเล่าเรียนและค่าธรรมเนียม ซึ่งเป็นส่วนที่บุคคลจะต้องจ่าย ต้นทุนส่วนที่สังคมจะต้องจ่าย คือ เงินเดือนครู วัสดุอุปกรณ์ ดอกเบี้ย และค่าเสื่อมราคาของทุน (Lee Hansen อ้างถึงใน Blaug 1972 : 141) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การวิเคราะห์ในด้านเอกชนหรือส่วนบุคคลแล้ว ต้นทุนที่นำมาคิดเป็นต้นทุนที่บุคคลนั้นจะต้องจ่าย หรือเกิดขึ้นกับบุคคลนั้นโดยตรง ส่วนการวิเคราะห์ในด้านของสังคมนั้น ต้นทุนที่นำไปวิเคราะห์นั้นจะมีทั้งต้นทุนส่วนบุคคล และส่วนของรัฐบาล

ส่วนผลประโยชน์ (benefit) ก็คือผลของการลงทุนซึ่งมีผลให้บุคคลสามารถหารายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถคำนวณได้จากความแตกต่างระหว่างรายได้ตลอดชีพของการศึกษาระดับนั้น ๆ กับรายได้ตลอดชีพของการศึกษาระดับที่ต่ำกว่าระดับนั้นหนึ่งระดับ นั่นก็คือจะต้องทราบรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างอายุ - รายได้ (Age - earning Profile) ตามระดับการศึกษาทั้งสองระดับเสียก่อน โดยทั่ว ๆ ไปรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างอายุ และรายได้จะมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก รายได้ของผู้ที่มีการศึกษาระดับหนึ่งจะเพิ่มขึ้นตามเกณฑ์อายุเรื่อย ๆ จนถึงระดับหนึ่งรายได้จะสูงสุด หลังจากนั้นรายได้จะคงที่ หรือในบางครั้งอาจจะลดลงตามอายุที่มากขึ้น ประการที่สอง ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า รายได้จะเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าในช่วงแรก ๆ ของชีวิตการทำงาน และรายได้ขั้นต้นก็จะสูงกว่าด้วย ประการที่สาม คือผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้น เกณฑ์อายุที่มีรายได้สูงสุดจะอยู่ล่าออกไป และระดับรายได้เมื่อสิ้นสุดอายุการทำงานก็จะสูงกว่าด้วย (Blaug 1970 : 23-27 อ้างถึงในบุญกุล 2525 : 51-52) และในการวิเคราะห์ในด้านเอกชนหรือส่วนบุคคลนั้นจะต้องนำรายได้หลังจากหักภาษีแล้วมาวิเคราะห์ เพราะถือว่ารายได้หลังจากหักภาษีเป็นรายได้สุทธิของบุคคลจริง ๆ และสามารถจับจ่ายใช้สอยได้ ถ้าวิเคราะห์ในด้านของสังคมจะต้องนำรายได้ก่อนหักภาษีมาวิเคราะห์ เนื่องจากภาษีที่รัฐบาลเก็บจากบุคคลนั้น ๆ ถือว่าเป็นรายได้ของสังคมส่วนหนึ่งด้วย (Blaug 1970 : 212-213)

ในการหารูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างอายุ - รายได้ รายได้ที่ได้จากการสำรวจนั้นทางด้านเศรษฐศาสตร์ ถือว่า เป็นรายได้ที่มาจากปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ไม่ใช่เป็นเพียงผลจากการลงทุนเพื่อการศึกษาเท่านั้น ดังนั้นจึงจะต้องมีการเปรียบรายได้ที่ได้ให้เป็นผลเนื่องจากการลงทุนเพื่อการศึกษาเพียงอย่างเดียว โดยมีวิธีการปรับได้ 2 วิธี (Psacharopoulos 1973 : 28)

คือ วิธีแรกการกำหนดว่า ∞ .coefficient หรือ alpha - factor ซึ่งเป็นที่แสดงให้เห็นถึงอัตราส่วนของผลการศึกษามีต่อรายได้ และจะมีค่าอยู่ในระหว่าง 0 ถึง 1 โดยวิธีนี้จะต้องกำหนด ∞ - coefficient ขึ้นมาเองซึ่งการกำหนดค่าของ ∞ - coefficient นี้ยังไม่มีความแน่นอน และโดยตรง ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้วิจัยจะกำหนดขึ้นเอง ส่วนมากกำหนดให้มีค่าเป็น 0.5 0.6 หรือ 0.65 ซึ่งค่าที่กำหนดขึ้นมานี้อาจจะผิดจากความเป็นจริง ผลที่ได้จึงไม่แน่นอน วิธีที่สอง คือการสร้างสมการถดถอยของรายได้ ซึ่งเป็นวิธี รายได้ที่มีผลเนื่องมาจากการศึกษาเพียงอย่างเดียวดีกว่าวิธีแรก เพราะสมการที่สร้างขึ้นประกอบด้วยแปรต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อรายได้ และจากการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน สามารถแยกอิทธิพลของปัจจัยแต่ละอย่างให้เห็นอย่างชัดเจน และเมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ ยกเว้นอายุ มีค่าคงที่ ณ ค่าเฉลี่ยของมันจะสามารถหารายได้ที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากการศึกษาได้

วิธีการวิเคราะห์หาผลตอบแทน สามารถวิเคราะห์ได้ 3 วิธีคือ

1. ผลตอบแทนต่อค่าใช้จ่าย (benefit - cost ratio หรือ B/C ratio) วิธีนี้แสดงถึงอัตราส่วนระหว่างมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์กับค่าใช้จ่ายทั้งหมด ซึ่งค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนนี้ คือ ค่าใช้จ่ายทั้งหมดด้านทุน (Capital) และค่าใช้จ่ายในด้านการดำเนินงานและบำรุงรักษา ซึ่งก็คือ ค่าใช้จ่ายทั้งหมดไม่มีการแบ่งแยกว่าเป็นค่าใช้จ่ายประเภทใด

สูตรที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ

$$B/C = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{B_t}{(1+i)^t}}{\sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1+i)^t}}$$

โดยที่ B_t = ผลประโยชน์ในปีที่ t
 C_t = ค่าใช้จ่ายในปีที่ t
 t = ปีของโครงการ มีค่า 1, 2, 3, ..., n
 i = อัตราส่วนลดหรืออัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสม

อัตราส่วนลด หรืออัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสมจะใช้ในการวิเคราะห์นี้ ส่วนมากจะเลือกใช้เป็น 12% เนื่องจากค่าเสียโอกาสของทุนในประเทศที่กำลังพัฒนาอยู่ระหว่าง 8-15% สำหรับประเทศไทย มีการใช้ทั้งในอัตรา 10% และ 12% (นิพนธ์ บุญรักษา 2527 : 22)

เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจ คือ โครงการที่มีค่า B/C มากกว่า 1 จะเป็นโครงการที่มีผลประโยชน์มากกว่าค่าใช้จ่ายที่ใช้ไปทั้งหมด

2. มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net present value หรือ NPV)

มูลค่าปัจจุบันสุทธิของโครงการ คือ ผลรวมของผลตอบแทนสุทธิที่ได้ปรับค่าของเวลาของโครงการให้เป็นปัจจุบัน เพื่อวิเคราะห์โครงการที่พิจารณานั้นจะให้ประโยชน์คุ้มค่า หรือมีกำไรต่อส่วนรวมหรือไม่ คือ ถ้าค่าของ NPV ที่ได้มีค่ามากกว่า 0 ก็เป็นโครงการที่คุ้มค่ากับการลงทุน แต่ถ้าเป็นในทางตรงกันข้ามถ้าค่า NPV เป็นลบ แสดงว่าไม่คุ้มค่ากับการลงทุน เกณฑ์นี้จะนำมาใช้เพื่อช่วยในการที่จะตัดสินใจที่จะรับหรือปฏิเสธโครงการได้

การคำนวณหาค่าปัจจุบันสุทธิ สามารถดำเนินการได้ 2 วิธีคือ ปรับค่าของเวลาของค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นของโครงการไปหักออกจากผลประโยชน์เป็นรายปี เพื่อให้ได้ผลประโยชน์หรือกระแสเงินสด (Cash flow) ในแต่ละปี หลังจากนั้นปรับค่าของเวลาของกระแสเงินสดที่เกิดขึ้นในแต่ละปี ซึ่งก็คือ ตัวร่วมส่วนลด (Discount factor) ซึ่งค่าของตัวร่วมส่วนลด ดูได้จากตารางสำเร็จรูป เมื่อปรับค่าของเวลาแล้ว จะได้มูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนสุทธิ หรือกระแสเงินสดเป็นรายปี เมื่อรวมเข้าทุกปีจะเป็นมูลค่าปัจจุบันสุทธิเชิงโครงการ

วิธีการทั้ง 2 วิธีการ สามารถเขียนอยู่ในรูปของสูตรการคำนวณได้ดังนี้

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{B_t}{(1+i)^t} - \sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1+i)^t}$$

หรือ

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{B_t - C_t}{(1+i)^t}$$

โดยที่ NPV = มูลค่าปัจจุบันสุทธิของโครงการ

B_t = ผลประโยชน์ในปีที่

C_t = ค่าใช้จ่ายในปีที่ 1, 2, 3, ..., "

n = อายุของโครงการ

จะเห็นได้ว่าผลประโยชน์ที่คำนวณได้จากวิธีนี้ การกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือค่าเสียโอกาสของทุน (1) เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากอัตราดอกเบี้ย หรือค่าเสียโอกาสของทุนที่ต่างกัน จะทำให้คำตอบแทนของ โครงการเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งการกำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือค่าเสียโอกาสที่ผิดจากอัตราที่แท้จริงในท้องตลาดจะทำให้การตัดสินใจผิดพลาดได้ และเกณฑ์ในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสมก็ไม่ได้มีเกณฑ์ในการเลือกที่แน่นอน

3. ผลตอบแทนภายในของโครงการ (internal rate return)

ผลตอบแทนภายในของโครงการ หรือ IRR คือ อัตราที่ทำให้ผลประโยชน์และค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนที่คิดได้ลดเป็นค่าปัจจุบัน เป็นอัตราความสามารถของต้นทุนที่ทำให้เกิดผลประโยชน์คุ้มกับเงินที่ลงทุนพอดี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ หาอัตราส่วนลดที่ทำให้มูลค่าปัจจุบันสุทธิมีค่าเป็น 0 หรือเป็นอัตราที่ทำให้อัตราส่วนผลให้และทุน (Benefit - Cost Ratio) เท่ากับหนึ่งพอดี

สูตรที่ใช้ในการคำนวณคือ

$$PVC = PVB$$

หรือ
$$\sum_{t=0}^m \frac{C_t}{(1+r)^t} = \sum_{t=m+1}^n \frac{B_t}{(1+r)^t}$$

โดยที่ PVC คือ ค่าปัจจุบันของต้นทุนของโครงการ
 PVB คือ ค่าปัจจุบันของผลประโยชน์จากโครงการ
 C_t คือ ต้นทุนในปีที่ t
 B_t คือ ผลประโยชน์ในปีที่ t
 r คือ ผลตอบแทนภายใน

เกณฑ์ในการตัดสินใจ คือ เมื่อคำนวณหาค่า IRR หรือ r ได้แล้วนำมาเปรียบเทียบกับค่า IRR ของโครงการอื่น ๆ ว่าโครงการมีค่า IRR สูงสุด หรือนำมาเปรียบเทียบกับค่าเสียโอกาสของทุน หรืออัตราดอกเบี้ย เงินที่กู้มาลงทุนหรืออัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ของธนาคาร ถ้าค่า IRR มีค่าสูงกว่า ก็จะเป็นการตัดสินใจวิธีการหนึ่งว่า โครงการนั้น ๆ ได้ผลตอบแทนได้คุ้มค่ามากที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลตอบแทนการลงทุนเพื่อการศึกษาในระดับต่าง ๆ มีดังนี้

บลางค์ (Blaug 1971) ได้ทำการสำรวจและผลตอบแทนการลงทุนเพื่อการศึกษา ของระบบการศึกษาระดับต่าง ๆ ของไทย ในปี พ.ศ. 2513 โดยวิเคราะห์รายได้ จำแนกตาม อายุ และระดับการศึกษาในกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้จากการสำรวจสำมะโนครัวเรือนที่ทำเพื่อจุด มุ่งหมายนี้โดยเฉพาะ วิเคราะห์ด้านทุนทางการศึกษาทั้งประเทศโดยรวบรวมข้อมูลจากแบบสำรวจ ดังที่กล่าวมาแล้ว บลางค์ ได้ปรับรายได้หรือผลประโยชน์ที่ได้จากการสำรวจ โดยสร้างสมการ ถดถอยของรายได้ กำหนดให้ตัวแปรทางสังคมต่าง ๆ เช่น อายุ เพศ ภูมิภาคของครอบครัว ประเภทของการศึกษาที่ได้รับและประเภทของอาชีพให้คงที่ค่าเฉลี่ยของแต่ละตัวแปร จากสมการนี้ สามารถประมาณระดับรายได้ใหม่ซึ่งเป็นผลมาจากการลงทุนเพื่อการศึกษา เพียงอย่างเดียว ซึ่งนับ ว่าเป็นการประมาณรายได้ที่ให้ผลเที่ยงตรงกว่าการใช้ alpha coefficient ผลการศึกษา พบว่าการศึกษาระดับประถมศึกษา และ อุดมศึกษา ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐในอัตราที่สูงมาก คือ อัตราส่วนต้นทุนบุคคลทางตรงต่อต้นทุน ทางตรงของสังคม ของนักเรียนระดับประถมศึกษาและ อุดมศึกษาเป็น 46% และ 18% ตามลำดับ ส่วนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสายสามัญจ่ายสูงสุดคือ 83% ส่วนผลตอบแทนการลงทุนเพื่อการศึกษา พบว่าผลตอบแทนส่วนเพิ่มต่อสังคมจะมีอัตราสูงสุดในระดับประถมศึกษาตอนต้นและยังระดับการศึกษาสูงขึ้นแต่ผลตอบแทนส่วนเพิ่มต่อสังคมจะลดลงแต่ ผลตอบแทนส่วนเพิ่มต่อบุคคล (Marginal rate of return) มีค่ามากกว่าผลตอบแทนส่วนเพิ่ม ต่อสังคม

ในปี ค.ศ. 1973 อภิชัย พันธเสน (Apichai Pantasen 1973) ได้ศึกษาการ วางแผนการอุดมศึกษา และแผนกำลังคนในระดับอุดมศึกษา ในประเทศไทย โดยใช้วิธีวิเคราะห์ ผลประโยชน์ (cost - benefit analysis) และวิธีการศึกษาแบบความต้องการกำลังคน (Manpower - Requirement Approach) นอกจากนี้ยังศึกษาวิธีการที่จะรวมวิธีทั้ง 2 วิธี ดังกล่าวเข้าด้วยกัน เพื่อที่จะลดข้อบกพร่องและรักษาข้อดีของทั้ง 2 วิธีไว้ โดยสร้างหุ่นจำลอง ผสมระหว่าง cost - benefit analysis และ Manpower - Requirement Approach หุ่นจำลองผสมนี้จะเป็นประ โยชน์ในการที่จะตอบปัญหาที่มีลักษณะเจาะจงว่า ควรจะรับผู้เรียนใน สาขาใดเป็นจำนวนเท่าใด หลังจากที่ได้วางนโยบายเกี่ยวกับผลตอบแทนต่อสังคมและอัตราการ เจริญเติบโตของประเทศ นอกจากนี้ ได้มีการทดสอบกลไกในอนาคตของผู้ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา ชั้นอุดมศึกษาจากมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วอย่างน้อย 1 ปี โดยแบ่งผู้สำเร็จการศึกษา เป็น 2 ประเภท คือ สังคมศาสตร์ (Social Science - SS) และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural Science - NS) ในสาขาสังคมศาสตร์ แบ่งออกเป็น 4 แขนง คือ พาณิชยศาสตร์

และการบัญชี(CAA) เศรษฐศาสตร์ (ECO) นิติศาสตร์ (LAW) แขนงย่อยของสังคมศาสตร์ (SSS) เช่น รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ วารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน เป็นต้น และแขนงสุดท้ายได้แก่ ศิลปศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ (AAH) ในสาขาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ แยกออกเป็น 6 แขนง ประกอบด้วย วิศวกรรมศาสตร์ (ENN) เกษตรกรรมศาสตร์ (PHA) สถาปัตยกรรมศาสตร์ (ARC) วิทยาศาสตร์ (SCI) แพทยศาสตร์(MED) และเกษตรกรรม (ACR) การทดสอบทำเฉพาะกลุ่มของผู้ที่สำเร็จการศึกษาและประกอบอาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ ซึ่งประมาณ 78% ของผู้ที่สำเร็จการศึกษาทั้งหมด และทดสอบในภาคเอกชนและรัฐวิสาหกิจเท่านั้น ผลจากการศึกษาปรากฏว่า ความสัมพันธ์ระหว่างค่าจ้างและการจ้างงานสำหรับกลุ่ม SS ปรากฏว่า CAA, SSS และ AAH มีนัยสำคัญ ส่วนกลุ่ม NS นั้น ENN, PHA, ARC และ SCI มีนัยสำคัญ หลังจากที่มีการคำนวณหาต้นทุนของสังคมและทราบลักษณะของเส้นรายได้แล้ว ก็สามารถที่จะคำนวณผลตอบแทนต่อสังคมได้ ซึ่งมีข้อมูลเพียงพอที่จะคำนวณได้เพียง 5 กลุ่ม คือ ENN, CAA, AAH, และ SCI มีค่าตอบแทนต่อสังคมเท่ากับ 27%, 21%, 18%, 18%, และ 16% ตามลำดับ และได้คาดการณ์จำนวนอุปสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษาในประเทศโดยล่วงหน้าจากปี พ.ศ. 2522 ถึง พ.ศ. 2526 โดยให้อัตรา 18% เป็นเป้าหมายของผลตอบแทนต่อสังคม และอัตราความเจริญเติบโตในอนาคตเท่ากับอัตราความเติบโตในปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 1973) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การประเมินอุปสงค์ของผู้สำเร็จการศึกษาในประเทศไทย พ.ศ. 2522-2526

แขนงวิชา					
พ.ศ.	CAA	AAH	ENN	PHA	SCI
2522	1,472	1,426	977	256	1,296
2523	1,600	1,572	1,092	277	1,426
2524	1,738	1,732	1,226	301	1,612
2525	1,857	1,912	1,395	326	1,821
2526	1,988	2,111	1,560	355	2,057

ซาชาโรโพลิส (Psacharopoulos 1973 อ้างถึงใน นิพนธ์ บุญรักษา 2527 : 16) ได้คำนวณผลตอบแทนในการลงทุนทางการศึกษาต่อสังคมและต่อบุคคลในระดับประถมศึกษาและอุดมศึกษา ใน 17 ประเทศ ได้แก่ ประเทศเปอร์โตริโก เม็กซิโก เวเนซุเอล่า โคลัมเบีย ชิลี บราซิล อิสราเอล อินเดีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ เกาหลีใต้ ไทย ไนจีเรีย กาน่า อุกันดา เคนยา ระหว่างปี ค.ศ. 1957 ถึง ค.ศ. 1968 ผลการศึกษาพบว่า ผลตอบแทนมักจะมีค่าสูงในประเทศกำลังพัฒนา และมีค่าต่ำในประเทศที่พัฒนาแล้ว

ต่อมาในปีพ.ศ. 2520 ดนัย สถิตธนาวุธ (2520) ได้ศึกษาหาผลตอบแทนของการลงทุนทางการศึกษาในวิทยาลัยเอกชน โดยศึกษาเฉพาะกรณีมหาวิทยาลัยการค้าไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ในปีการศึกษา 2513 หาผลตอบแทนการลงทุนเพื่อการศึกษาโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ผลประโยชน์ การศึกษาในครั้งนี้นั้นสนใจในส่วนของผลประโยชน์ที่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้ (monetary benefits) เท่านั้น ผลประโยชน์ (benefit) จำนวนจากผลต่างของรายได้ระหว่างรายได้ตลอดชีพของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยหลังจากหักภาษีแล้ว กับรายได้ตลอดชีพของผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่ง บลาจ (Blaug) ได้ศึกษาไว้แล้วในปี พ.ศ. 2513 มาปรับให้เป็นค่าปัจจุบัน รายได้ตลอดชีพของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ได้ข้อมูลจากการออกแบบสอบถาม สัมภาษณ์บัณฑิต 402 คน ที่ทำงานในภาคเอกชนและภาครัฐบาล นำมาปรับเพื่อให้ได้รายได้ที่เป็นผลจากอิทธิพลจากการศึกษาอย่างเดียวโดยสร้างสมการถดถอยพหุคูณ โดยที่คัดเลือกตัวแปรเข้าไว้ในรูปแบบ (model) ของรายได้ดังนี้

1. Basic Variables ประกอบด้วย อายุ เพศ
2. Family Background Variables ประกอบด้วย เชื้อชาติ อาชีพบิดา
3. Type of School Variables ประกอบด้วย ระดับปริญญา (เกียรตินิยมหรือไม่)
4. Employment Variables ประกอบด้วย สภาพการทำงาน (ลูกจ้างหรือนายจ้าง)

จำนวนชั่วโมงการทำงาน ชนิดขององค์การที่ทำงาน ขนาดขององค์การ อาชีพของบัณฑิต คัดเลือกตัวแปรเข้าในสมการถดถอยเชิงซ้อนด้วยวิธี stepwise กำหนดปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อายุคงที่ ที่ค่าเฉลี่ย จะได้รูปแบบความสัมพันธ์ของอายุและรายได้ และสามารถคำนวณรายได้ตลอดชีพของบัณฑิตจากรูปแบบความสัมพันธ์และรายได้ตัวเอง

ต้นทุนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ต้นทุนทางตรง คือ ค่าใช้จ่ายที่จ่ายให้แก่สถานศึกษาและค่าใช้จ่ายส่วนตัวของผู้รับการศึกษา ต้นทุนอีกประเภทคือ ต้นทุนทางอ้อม คือ ผลตอบแทนที่บัณฑิตควรจะได้รับถ้าไม่มาศึกษาต่อ ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ค่าเสียโอกาส (Opportunity Costs) เป็นต้นทุนที่บัณฑิตมิได้จ่ายออกไปจริง ต้นทุนค่าเสียโอกาสนี้เป็นต้นทุนที่สำคัญ เนื่องจากมีค่าสูงมากเมื่อเทียบกับต้นทุนประเภทอื่น ๆ และต้นทุนทางอ้อมจะเกิดขึ้นเท่ากับจำนวนปีที่เข้ารับการการศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคิดต้นทุนค่าเสียโอกาสจากระดับรายได้ของผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แล้วเข้าทำงาน ซึ่งเป็นผลการวิจัยของ Mark Blaug ที่ทำไว้ในปี พ.ศ.2513 หลังจากนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์หาผลตอบแทนภายในซึ่งใช้เป็นผลตอบแทนในการลงทุนเพื่อการศึกษา มีค่าเท่ากับ 22.76%

ว่าที่ร้อยตรี ศรีเพชร เลิศนิเชษฐ์ (2521) ได้วิเคราะห์ประโยชน์และต้นทุนทางเศรษฐกิจของการศึกษาระดับวิทยาลัยครูของรัฐบาล โดยศึกษาเฉพาะกรณีวิทยาลัยครูจันทระเกษม ประชากรที่ศึกษาเป็นนักศึกษาจาก 3 ระดับ คือ ระดับประกาศนียบัตร (ป.ก.ศ.) ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง (ป.ก.ศ. ชั้นสูง) และระดับปริญญาตรี (คบ.) ศึกษาหาผลตอบแทนการลงทุนทางการศึกษาโดยหาผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return) ผลตอบแทนต่อค่าใช้จ่าย (Benefit - Cost ratio) และ มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value) ผลการวิจัยพบว่า ระดับประกาศนียบัตรมีผลตอบแทนสูงที่สุด และระดับปริญญาตรีมีผลตอบแทนต่ำที่สุด ทั้งก่อนและหลังหักภาษี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Blaug

ในปี พ.ศ. 2522 วัชรวิลาสเดชานนท์ ได้ศึกษาผลตอบแทนในการลงทุนทางอาชีวศึกษา โดยใช้วิธีวิเคราะห์ผลประโยชน์ หาผลตอบแทนในการลงทุนทางอาชีวศึกษาโดยหาผลตอบแทนภายใน แบ่งผลตอบแทนออกเป็น 2 ส่วน คือ ผลตอบแทนต่อสังคม (Social rate of Return) ซึ่งเป็นอัตราที่แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการจัดสรรทรัพยากรไปทางอาชีวศึกษา เมื่อมองในด้านสังคม โดยพิจารณาค่าประมาณของกระแสผลให้ก่อนเสียภาษีเทียบกับต้นทุนทั้งหมด ซึ่งเป็นส่วนของต้นทุนของสังคม และต้นทุนส่วนบุคคล ผลตอบแทนอีกส่วน คือ ผลตอบแทนต่อบุคคล (Private Rate of Return) ซึ่งผลตอบแทนในด้านส่วนบุคคลเป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจว่าเป็นการคุ้มค่าหรือไม่ต่อบุคคลหนึ่ง ๆ จะเข้ารับการการศึกษาต่อในระดับนี้ การคำนวณผลตอบแทนส่วนบุคคลนี้ใช้กระแสรายได้หลังเสียภาษีซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่บุคคลได้รับจริง ๆ เมื่อเทียบกับต้นทุนที่บุคคลเป็นผู้เสีย การวิเคราะห์ และต้นทุนส่วนบุคคลวิเคราะห์ในรูปแบบเดียวกับต้นนิย สถิติธนาวุธ นั่นคือ การวิเคราะห์ผลประโยชน์จะเห็นข้อมูลในลักษณะ Cross section data และผลประโยชน์

คำนวณจากผลต่างของรายได้ตลอดชีพจากสมการถดถอยที่สร้างขึ้น กับรายได้ตลอดชีพของผู้สำเร็จระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่ง Blaug ได้ศึกษาไว้ โดยที่รายได้ตลอดชีพก่อนเสียภาษีเป็นผลประโยชน์ของผลตอบแทนทางสังคมและรายได้ตลอดชีพหลังเสียภาษี เป็นผลประโยชน์ของผลตอบแทนส่วนบุคคล ข้อมูลต้นทุนส่วนบุคคลได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าใช้จ่ายที่จ่ายให้กับสถานศึกษา สำหรับต้นทุนทางสังคม แบ่งออกเป็นต้นทุนทางตรง ได้แก่ เงินเดือนผู้สอน เงินเดือนพนักงาน ค่าวัสดุต่าง ๆ และค่าใช้จ่ายที่เป็นทรัพย์สิน และต้นทุนทางอ้อม ได้แก่ ค่าเสียโอกาสในด้านสังคม การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากสถาบันการศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการคำนวณต้นทุนทางสังคม การเก็บข้อมูลจากผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการคำนวณผลประโยชน์ และเก็บข้อมูลจากผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ เพื่อเป็นข้อมูลในการคำนวณต้นทุนส่วนบุคคล หลังจากวิเคราะห์หาผลตอบแทนการลงทุนทางการศึกษาโดยใช้ผลตอบแทนภายใน พบว่า วิทยาลัยช่างกลปทุมวันมีผลตอบแทนการลงทุนทางการศึกษาต่อสังคมและส่วนบุคคล สูงที่สุด คือเท่ากับ 8.39% และ 12.75% ตามลำดับ วิทยาลัยช่างก่อสร้างอุเทนถวายมีผลตอบแทนทางสังคมและส่วนบุคคลต่ำที่สุด คือ 4.75% และ 9.38% ตามลำดับ

บึงอร พลเดชา (2525) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลประโยชน์และต้นทุนของการศึกษาในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสถาบันการศึกษาทางสหกรณ์ ระหว่างปี พ.ศ. 2522 ถึง พ.ศ. 2523 โดยวิเคราะห์หามูลค่าปัจจุบันสุทธิ เปรียบเทียบระหว่างประกาศนียบัตรทางสหกรณ์และระดับปริญญาตรี เป็นการศึกษาผลตอบแทนเฉพาะสาขา พบว่า ผลตอบแทนในระดับประกาศนียบัตรทางสหกรณ์สูงกว่าในระดับปริญญาตรีทั้งก่อนและหลังหักภาษี ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Blaug อีกเช่นเดียวกัน

นิพนธ์ บุญรักษา (2527) ได้วิเคราะห์ผลตอบแทนของการลงทุนในการศึกษาของวิทยาลัยครูอุดรธานี โดยศึกษาในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง และระดับปริญญาตรี วิเคราะห์โดยหาผลตอบแทนค่าใช้จ่าย มูลค่าปัจจุบันสุทธิ และผลตอบแทนภายใน โดยที่ผลประโยชน์คำนวณจากระดับเงินเดือนข้าราชการบัญชี 3 โดยคิดจากเมื่อสำเร็จการศึกษาเข้ารับราชการครู จนถึงปลดเกษียณ โดยเงินเดือนเพิ่มขึ้นปีละ 1 ขึ้น ต้นทุนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ต้นทุนส่วนตัว และต้นทุนทางสังคม โดยที่ต้นทุนส่วนตัวแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ค่าใช้จ่ายส่วนตัว และค่าเสียโอกาส คือ ค่าใช้จ่ายส่วนตัวประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายที่นักศึกษาจ่ายให้กับสถานศึกษาในเวลา 1 ปี และค่าใช้จ่ายส่วนตัว ได้แก่ ค่าเสื้อผ้า ค่าที่พัก อุปกรณ์การศึกษา ค่าเดินทาง ค่ากิจกรรม ค่ารักษาพยาบาล ต้นทุนค่าเสียโอกาสคำนวณจากระดับเงินเดือนข้าราชการบัญชี 3 โดยใช้ข้อตกลงว่า ถ้า

บุคคลไม่มาศึกษาต่อ แต่เข้าทำงานหรือรับราชการ จะได้รับผลตอบแทนในรูปของค่าจ้างหรือเงินเดือน เวลาที่ใช้ในการคำนวณต้นทุนค่าเสียโอกาสจะเท่ากับจำนวนปีที่ใช้ศึกษา และแต่ละปีจะคิดอัตราเงินเดือนขึ้น 1 ชั้น ผลการวิเคราะห์ได้ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลตอบแทนการลงทุนในการศึกษาของวิทยาลัยครูอุดรธานี

ระดับการศึกษา		ผลตอบแทนต่อค่าใช้จ่าย	มูลค่าปัจจุบันสุทธิ	ผลตอบแทนภายใน
ประกาศนียบัตร	ผลตอบแทนทางสังคม	0.78	-17,490.75	9.01
	ผลตอบแทนส่วนตัว	0.83	-13,819.90	9.80
ปริญญาตรี	ผลตอบแทนทางสังคม	0.51	-40,668.57	4.91
	ผลตอบแทนส่วนตัว	0.55	-38,954.45	5.11

ที่มา นิพนธ์ บุญรักษา (68, 69)

และในปี พ.ศ. 2527 พงษ์ศักดิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ (Siribanpitak 1984) ได้วิเคราะห์ต้นทุน ผลตอบแทนทางการฝึกหัดครูของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2517 พ.ศ. 2521 และ พ.ศ. 2525 โดยประมาณผลประโยชน์จากอัตราเงินเดือนข้าราชการ และนำค่า $\alpha = 0.9$ มาปรับค่าผลประโยชน์เพื่อจัดอิทธิพลของปัจจัยอื่น ๆ ให้เหลือส่วนที่เป็นอิทธิพลของการศึกษาแต่เพียงอย่างเดียว ต้นทุน (Cost) แบ่งออกเป็น ต้นทุนทางสังคม และต้นทุนส่วนบุคคล คำนวณหาผลตอบแทนภายใน 3 ระดับ คือ ระดับประกาศนียบัตร ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง และในระดับปริญญาตรี พบว่า ผลตอบแทนทางสังคมลดลงโดยตลอดทั้ง 3 ระดับ คือ ในระดับประกาศนียบัตร ผลตอบแทนทางสังคมลดลงจาก 7.35% ในปี พ.ศ. 2517 เป็น 4.90% ในปี พ.ศ. 2525 ขณะเดียวกันที่ในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงลดลงจาก 9.83% ในปี 2517 เป็น 6.79% ในปี พ.ศ. 2525 และจาก 9.38% ในปี พ.ศ. 2517 เป็น 6.20% ในปี พ.ศ. 2525 ในระดับปริญญาตรี ส่วนผลตอบแทนส่วนบุคคลนั้นแตกต่างออกไป คือ จะเพิ่มขึ้นในระยะแรกและลดลงในช่วงหลัง กล่าวคือ ผลตอบแทนส่วนบุคคลในระดับประกาศนียบัตรจะเพิ่มขึ้นจาก 7.81% ในปี พ.ศ. 2517 เป็น 7.95% ในปี พ.ศ. 2521 จากนั้นจะลดลงเหลือ 6.20% ในปี พ.ศ. 2525 และในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง ผลตอบแทนส่วนบุคคลจะเพิ่มจาก 10.30% ในปี พ.ศ. 2517 เป็น

10.59% และลดลงเป็น 8.46% ในปี พ.ศ. 2525 เช่นเดียวกัน ในระดับปริญญาตรี ผลตอบแทนส่วนบุคคลเป็น 10.07% 10.29% และ 8.24% ในปี พ.ศ. 2517 พ.ศ. 2521 และพ.ศ. 2525 ตามลำดับ และในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงมีผลตอบแทนทางสังคม และผลตอบแทนส่วนบุคคลสูงสุดเมื่อเทียบทั้งใน 3 ระดับการศึกษา

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลตอบแทนการลงทุนเพื่อการศึกษาจะเห็นได้ว่า เป็นงานวิจัยผลตอบแทนการลงทุนทางการศึกษาในส่วนที่เป็นตัวเงินเท่านั้น โดยอาศัยเทคนิคการวิเคราะห์ผลประโยชน์ (Cost-benefit analysis) เป็นวิธีการที่จะให้คำตอบว่า การศึกษาในระดับนั้น ๆ ให้ผลตอบแทนคุ้มค่าหรือไม่ โดยอาจจะแบ่งเป็นผลตอบแทนทางสังคม หรือผลตอบแทนส่วนบุคคล ตามแต่ละวัตถุประสงค์ของการวิจัย ลักษณะการวิเคราะห์ที่คล้ายคลึงกันในแต่ละงานวิจัย คือ การวิเคราะห์ต้นทุน ซึ่งจะแบ่งออกเป็นต้นทุนทางตรง และต้นทุนทางอ้อม มีสิ่งที่แตกต่างกันก็คือ การวิเคราะห์ผลประโยชน์ (benefit) ซึ่งสามารถแบ่งแยกออกเป็น 2 วิธีการใหญ่ ๆ คือ วิธีการแรกคือ นำเอาเงินเดือนข้าราชการตั้งแต่เริ่มต้นทำงาน จนถึงปลดเกษียณมาคิดเป็นผลประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งวิธีการนี้เหมาะสำหรับระดับการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาที่ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับนั้น ๆ ส่วนมากรับราชการ ได้แก่ การศึกษาผลตอบแทนในวิทยาลัยครู เป็นต้น แต่วิธีการที่ 2 นั้นจะเป็นการออกแบบสำรวจรายได้ ซึ่งมีทั้งรายได้ประจำ และรายได้พิเศษที่ได้รับเมื่อสำเร็จการศึกษา ซึ่งวิธีการนี้เหมาะสำหรับระดับการศึกษาที่ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถประกอบอาชีพได้หลากหลาย ไม่สามารถเจาะจงว่าจะเข้ารับราชการเป็นส่วนมาก เช่น การศึกษาผลตอบแทนการลงทุนทางการศึกษาในวิทยาลัยเอกชน หรือในระดับอาชีวศึกษาและในระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย